

De waarheid in de economie

G.A. Reuten*

Economen doen onvoldoende moeite om hun werk in termen van waarheid en waarheidsvinding op te vatten. Meestal worden theorieën op twijfelachtige vooronderstellingen gebaseerd, zonder dat daarmee hun beperkte geldigheid wordt erkend. Bovendien wordt bij de beoordeling van onderzoek te vaak volstaan met criteria als consistentie, plausibiliteit en empirische onderbouwing. Deze criteria zijn filosofisch ongefundeerd en staan theoretische vernieuwing in de weg.

Veel belangrijke politieke beslissingen worden onderbouwd met argumenten die ontleend zijn aan de economische wetenschap. Al tien jaar lang staat bij voorbeeld de terugdringing van het financieringstekort van de overheid, en ruimer de collectieve sector, hoog op de politieke agenda en in dat kader volgt de ene bezuinigingsmaatregel op de andere. Vooral die in de gezondheidszorg, het onderwijs en de sociale zekerheid zijn markant, niet in het minst omdat ze gaandeweg een tweedeling in de maatschappij bewerkstelligen. Specifieke bezuinigingsmaatregelen, of de 'herstructurering' van specifieke regelingen, zijn ook weer onderbouwd op basis van economische argumenten. Waaraan ontlenen we de stelligheid van die economische argumenten? Waarom, bij voorbeeld, is een hoog financieringstekort van de overheid kwalijk en waarom is een nog hoger financieringstekort van bedrijven dat niet? En waarom leidt een verlaging van de minimumlonen, eerder dan een verlaging van de hogere inkomens, tot hogere werkgelegenheid. Hoe is dit te rijmen met theorieën over technische vernieuwing, arbeidsproductiviteitsstijging en internationale concurrentieverhoudingen? Waarom leidt verlaging van de overheidsuitgaven tot verhoging van de bedrijfsinvesteringen? Enzovoort.

Laat ik ervan uitgaan dat de aangevoerde economische argumenten ook de redenen van het beleid aangeven, en dat het niet zo is dat bij een eenmaal op andere gronden vastgesteld beleid een bijpassend economisch argument gezocht wordt. Vanwaar dan dat vertrouwen in 'de' economische wetenschap? In hoeverre zijn de resultaten van de economische wetenschap gebaseerd op fundamenteel onderzoek, theoretische discussie en kritische testen van de theorie met mogelijke repercussies voor het fundamentele onderzoek? Hoe serieus kunnen we bouwen op de economische wetenschap zoals die onderwezen wordt aan onze universiteiten?

Waarheidsvinding

Het nijpende probleem is dat economen doorgaans zelf hun wetenschap niet serieus nemen. Voor de buitenstaander lijkt het vanzelfsprekend dat een beoefenaar van de wetenschap ernaar streeft waarheden te ontdekken. Maar economen zijn zelden be-

reid de term 'waarheidsvinding', en de consequenties daarvan, aan hun werk te verbinden. In samenhang daarmee hebben economen ook het theoretiseren van wetmatigheden grotendeels opgegeven. Leerstellingen met het voorvoegsel 'wet' dateren van vóór 1940, en over de enkele stelling met dat voorvoegsel van later datum doen economen meestal wat lacherig: zo van, ja dat heet nou wel wet (de wet van Verdoorn, de wet van Okun) maar we weten eigenlijk wel beter.

Waarom vatten economen hun werk niet in termen van waarheid en waarheidsvinding? De reden ligt niet in een hyperbewustzijn van de filosofische problemen waarmee de term 'waarheid' behept is. Dan zou dergelijke filosofische problematisering ook terug te vinden moeten zijn in de overige onderbouwing van economische theorieën en dat is niet het geval. De reden ligt in de mentaliteit van de econoom die aangekweekt is door de overheersende structuur van de economische theorie zoals deze vooral de afgelopen vijftig jaar vorm kreeg: axiomatische analyse. Vrijwel iedere economische theorie, en de empirische toepassing daarvan, begint met het poneren van vooronderstellingen die qua structuur de status van axioma's hebben. Die vooronderstellingen bepalen in hoge mate het veld en het bereik van de theorie. En in het realisme en het waarheidsgehalte van de vooronderstellingen steekt ook het mogelijke waarheidsgehalte van de theorie. Maar iedere econoom weet dat die vooronderstellingen vaak juist onrealistisch en/of beperkend zijn, geponeerd worden omwille van het argument en/of om bepaalde optimaliserings- of schattingstechnieken te kunnen toepassen. In hun opleiding worden economen in deze axiomatische analyse gedruild, en ze is ook de overheersende vorm waarin economen hun onderzoek in tijdschriften publiceren. Het gaat mij nu niet om de verdiensten en beperkingen van de axiomatische analyse, maar om het feit

* De auteur is verbonden aan de Vakgroep Macro-economie van de Universiteit van Amsterdam en doceert onder andere Wetenschapsfilosofie en Methodologie van de Economie. Frank Kalshoven, Rob de Klerk en Neil de Marchi worden bedankt voor hun commentaar op een eerdere versie van dit artikel.

dat ze inderdaad de overheersende vorm van onderzoek geworden is. Hierom ligt 'waarheid' zo ver van het bed van economen¹. Voor de binnenwacht ontsluit ik hiermee een open deur. En economen zijn wat dit betreft ook niet zonder zelfspot, getuige de 'economenhumor'².

Intern-wetenschappelijke verantwoording

Wetenschappelijk onderzoek bestaat uit kritische verwerking van bestaande kennis en systematische en verantwoorde kennisvererving. Dit is een zeer algemene omschrijving; het gaat mij hier om het element 'verantwoord'. Dit element omvat drie aspecten:

- de persoonlijke verantwoording van de onderzoeker (integriteit enz. ten opzichte van de eigen waarden en normen);
- de intern-wetenschappelijke verantwoording; en
- de maatschappelijke verantwoording.

Deze aspecten zijn weliswaar te onderscheiden, maar niet steeds te scheiden. De aanhef van dit artikel verwijst indirect naar maatschappelijke repercussies van het onderzoek, in dit geval het economisch onderzoek, toch behandel ik deze hieronder primair vanuit de intern-wetenschappelijke verantwoording. Op de maatschappelijke verantwoording zelf ga ik dus slechts zijdelings in.

Binnen deze intern-wetenschappelijke verantwoording zijn twee niveaus te onderscheiden: de methodologie en de filosofische fundering van de methodologie. Samen vormen deze de wetenschapsfilosofie. Het methodologische niveau is dat van de verantwoording van de dagelijkse praktijk van het onderzoek in het licht van expliciete en impliciete normen en beoordelingscriteria. Bij de filosofische fundering van een methodologie gaat het om de verantwoording van die normen en criteria zelf, en uiteindelijk zullen daarbij ook epistemologische kwesties aan de orde komen (wat kunnen we überhaupt weten en waarom).

Inhoudelijk gezien zijn er meerdere wetenschapsfilosofieën (empirisme, rationalisme, dialectiek, structuralisme, hermeneutiek) en binnen een bepaalde filosofie zijn er verscheidene methodologieën (binnen het empirisme bij voorbeeld verificationistische en falsificationistische – om slechts één aspect te noemen). En in de verschillende vakwetenschappen zijn die methodologieën veelal weer anders gespecificeerd.

Het is ondoenlijk om bij alles wat je doet en laat voortdurend verantwoording af te leggen. We vallen in het dagelijkse leven terug op gedragspatronen, tradities en normen. Maar als we botsen met andersdenkenden, of bij calamiteiten van uiteenlopende aard, staan die ter discussie en wordt gevraagd om een expliciete fundering.

Van wetenschappelijk onderzoekers kan worden geëist dat ze steeds in staat zijn om hun werk methodologisch en wetenschapsfilosofisch te verantwoorden, die verantwoording is immers eigen aan wetenschappelijk onderzoek. Anders gezegd, het 'dagelijkse' wetenschappelijk onderzoek mag dan verlopen volgens bepaalde gedragspatronen, en bijgevolg hoeft niet iedere publikatie een uitgebreide methodologische en filosofische verantwoording te

bevatten. Maar de wetenschapper dient zich er wel bewust van te zijn a) dat het onderzoek volgens een traditioneel patroon verloopt, en b) welk dit patroon is. Bij economen schort het hieraan.

Methodologische verantwoording

Economen geven zelden een methodologische verantwoording van hun werk. In het algemeen beschouwen ze de economie als een empirische wetenschap, en de methodologie waarnaar meestal wordt verwezen is die van het kritisch rationalisme en falsificationisme zoals verwoord door Popper. Maar methodologen van de economische wetenschap zijn het er over eens dat die verwijzing niet spoort met de praktijk³. Wat is dan de methodologische praktijk? Economen hanteren, veelal impliciet, drie methodologische criteria:

- consistentie;
- plausibiliteit in het licht van 'de' literatuur; en, indien dit relevant wordt geacht,
- empirische onderbouwing.

Dit zijn mijns inziens ook de criteria die door tijdschriftredacties gehanteerd worden, dat wil zeggen naast een aantal vormvereisten en naast het vereiste van originaliteit (hetgeen een rekbaar criterium is). Ik zal ieder van deze drie criteria van een kort commentaar voorzien.

Consistentie

Het consistentie-criterium, dat wil zeggen het criterium dat theorieën geen tegenstrijdige beweringen

---

1. Het gaat hier niet slechts om de expliciete aanhangers van Friedmans methodologie. Friedman stelt dat vooronderstellingen niet realistisch hoeven te zijn; het gaat om adequate voorspellingen. De meeste economen gaat dit te ver, ook al weten ze dat de vooronderstellingen in feite wel onrealistisch, beperkend, enzovoorts zijn. (M. Friedman, *The methodology of positive economics*, in: Friedman, *Essays in positive economics*, University of Chicago Press, Chicago, 1953, blz. 3-43.)

2. Economengrappen hebben ook steeds dezelfde structuur. Bij voorbeeld (ooit ongeveer zo gerapporteerd door Joan Robinson): een fysisch, een bioloog en een econoom zijn gestrand in de woestijn, als overlevenden van een vliegtuigongeluk, met niets dan een blik water. Hoe het blik te openen? De fysisch en de bioloog komen met bij hun professe passende voorstellen die echter wat praktische bezwaren hebben. Dan de econoom: "Vooronderstel we hebben een blikopener." Nog een voorbeeld: in soortgelijke erbarmelijke omstandigheden stelt de econoom: "Als we eieren hadden zouden we spek met eieren kunnen eten – als we spek hadden."

3. Bij voorbeeld Blaug, Caldwell, Katouzian, Klamer, Klant, De Marchi, en McCloskey (zie voor literatuurverwijzingen N.B. de Marchi (red.), *The Popperian legacy in economics*, CUP, Cambridge 1988). Canterbury en Burkhardt doen verslag van een empirisch-methodologisch onderzoek naar de 'falsificationistische' praktijk van economen: "The tendency is to continue to support theories that themselves support the paradigm, without even attempting, or at least rarely attempting, to falsify the results of a hypothesis testing a theory. In an examination of 542 full-length 'empirical' articles in the major orthodox economic journals from 1973-1978, we found that only three articles actually attempted to falsify the hypothesis proposed;..." (E.R. Canterbury en R.J. Burkhardt, What do we mean by asking whether economics is a science?, in: A.S. Eichner (red.) *Why economics is not yet a science*, Macmillan, Londen, 1983, blz. 31). Dit empirische onderzoek is weliswaar gedateerd, maar er zijn geen aanwijzingen dat de trend omgebogen is.

dienen te bevatten, is onder economen onomstreden⁴. Het ligt ook in de lijn van de sterke formalisering van de economische wetenschap in de afgelopen vijftig jaar (in het bijzonder de axiomatisering, zie hierna). In z'n algemeenheid is er weinig mis met dit criterium, al schuilen er problemen in de toepassing. In de eerste plaats is het geen voldoende criterium, economie is immers geen wiskunde of formele logica. Daarom is de samenhang met de hierna te bespreken criteria belangrijk. Maar in de tweede plaats is consistentie geen noodzakelijk criterium, tenminste indien theorievernieuwing belangrijk wordt geacht. De geschiedenis van het economisch denken leert dat juist de geschriften van de theoretische vernieuwers inconsistenties bevatten (en dat zijn dan tevens, in Kuhns termen, de op te lossen puzzels van een nieuw paradigma). Daarmee ligt het belangrijkste probleem van dit criterium op tafel: een overmatig accent op consistentie verhindert vernieuwing.

Plausibiliteit

Plausibiliteit is een tweede criterium waarop onderzoek wordt beoordeeld. Een theorie is plausibel als ze acceptabel is in het licht van reeds aanvaarde theorieën⁵. Dit criterium is niet nauw te omschrijven en het wordt in de praktijk ook niet uniform toegepast. In het algemeen gaat het hier om zoiets als economisch gezond verstand en om de aansluiting van het onderzoek bij de bestaande literatuur. Soms wordt het criterium toegepast als een soort verlengd consistentie criterium, namelijk consistentie met de aanvaarde theorie. In dit geval is het criterium vrij eenduidig. (Een historisch voorbeeld hiervan is Keynes' verklaring van de besparingen, die niet plausibel werd geacht omdat die niet 'consistent' was met de gangbare theorie over de besparingen van toen.) Vaak is het criterium echter minder eenduidig. Het gaat dan om situaties waarin anderssoortige verklaringen in het geding zijn, verklaringen die op zich niet inconsistent zijn met de aanvaarde theorie, maar die deze wel in een ander perspectief plaatsen. (Een historisch voorbeeld hiervan is Keynes' theorie van de effectieve vraag.)

Het grote probleem van het plausibiliteitscriterium is zijn conservatisme. Er is wellicht ruimte voor kleine afwijkingen van de vigerende theorie, maar niet voor fundamenteel afwijkende visies. Vandaag niet, maar vijftig jaar geleden net zo min (de geschiedenis van de 'Oostenrijkse' theorie moge hier als voorbeeld dienen).

Wat is dan de ruimte van de kleine afwijkingen? Dat is onduidelijk. Er bestaat geen economisch wetboek en het is dus ook niet steeds duidelijk welke theorieën nu wel of niet aanvaard zijn. Hoe dan ook ligt dit in diverse kringen anders. Het plausibiliteitscriterium houdt dus een mate van willekeur in⁶.

Empirische onderbouwing

Het criterium van empirische onderbouwing van een theorie vindt in de economische wetenschap een zeer bijzondere toepassing. Vrijwel nooit worden falsificeerbare theorieën aan een empirische test onderworpen⁷. Met andere woorden, de aanvaarde theorie is op andere gronden aanvaard. De inhoud die economen in het algemeen aan empirische onderbouwing geven is het statistisch schatten

(en niet het testen) van een uit de theorie afgeleid verband, in het algemeen een meervoudige correlatie. Anderzijds heeft de correlatievinding van empirici doorgaans weinig consequenties voor de theorie⁸. In de economische wetenschap is de relatie tussen theorie en empirie dus voorzichtig gezegd onduidelijk. Scherper gezegd, het theoretische onderzoek wordt doorgaans niet empirisch getest en het empirische onderzoek (correlatievinding) wordt doorgaans niet theoretisch gefundeerd. Nu is het niet zo dat economen dit niet onderkennen, ze trekken er alleen geen constructieve consequenties uit. Al vijftig jaar lang worden studenten opgeleid met 'algemeen aanvaarde' theorie die nochtans niet onderworpen wordt aan empirische testen (en zonder dat hier voldoende duidelijkheid over wordt gegeven). In grote lijnen is dit dezelfde theorie die afgeschermd wordt door de consistentie- en plausibiliteitscriteria.

Anderzijds is er geen enkele voortgangscntrole op het geheel van het empirische economisch-statistische onderzoek. Onderzoekers houden zich doorgaans weinig bezig met de empirische onderzoeksresultaten van anderen. Er is een beperkte terugkoppeling van het ene schattingsresultaat naar het andere binnen een zeer specialistisch vakgebied. Maar zelfs daarbinnen zijn schattingsresultaten meestal onvergelijkbaar omdat ze zo afhankelijk zijn van de gehanteerde modelspecificatie. Tussen de specialistische vakgebieden is er vrijwel nooit terugkoppeling, laat staan voortgangscntrole. Geen econoom windt zich op als in een model binnen vakgebied A de verandering van de investeringen afhankelijk is gesteld van drie geheel verschillende variabelen dan die van dezelfde investeringen in een model binnen een vakgebied B.

Economen onderkennen, zoals gezegd, dat het theoretische onderzoek niet empirisch wordt getest, en dat het empirische onderzoek (correlatievinding) niet theoretisch gefundeerd wordt. Maar ze zijn ook geneigd om eventuele verwijten daaromtrent af te wimpelen. De pure theoreticus (ik bedoel iemand zoals F. Hahn) verwijt de empiricus premature empirische toepassing. De empiricus verwijt de theoreticus onvoldoende rekening te houden met de operationalisbaarheid van de theorie, en dus zou de

4. 'Onomstreden' als we het er tenminste over eens zijn dat het criterium geen uitspraken over tegenstrijdigheden uitsluit, zoals in dialectisch georiënteerde theorieën.

5. Vgl. J.J. Klant, *The rules of the game; the logical structure of economic theories*, CUP, Cambridge, 1984.

6. Het bestaan van meerdere kringen/tradities/scholen, met onder andere eigen tijdschriften, lijkt binnen die willekeur enige ruimte te bieden. Maar die ruimte is feitelijk beperkt. Bij voorbeeld: in de tijdschriftenclassificatie van de VWC van de NWO-stichting economie zijn ongeveer 200 toptijdschriften opgenomen (categorieën A en B). Hieronder zijn er slechts vijf van een institutionalistische, (post-) Keynesiaanse of Marxistische signatuur; en bovendien komen deze alle vijf voor in de B-categorie. Maar zelfs hiermee is nog niet gezegd dat er in enig tijdschrift ruimte voor geheel nieuwe theorievorming zou zijn.

7. Zie voetnoot 3.

8. Een belangrijke uitzondering is het door Phillips (1958) gevonden verband tussen het werkloosheidspercentage en de procentuele verandering van de loonvoet. Maar zelfs de status van dat verband houdt de gemoederen tot op vandaag bezig.

empiricus gedwongen zijn zèlf empirisch toepasbare vereenvoudigingen aan te dragen, ook al zijn deze arbitrair. Zover de wederzijdse verwijten en de verdediging van het eigen gelijk.

Als de economie inderdaad een empirische wetenschap is, dan zou geen van beide partijen hier geïmagineerde moeten nemen. De theoreticus is dan gehouden de intermediaire theorie te ontwikkelen (dat wil zeggen de operationele of de operationaliseerbare theorie). Deze eis kan en mag niet gesteld worden bij de 'conceptie' van een theorie. Een theorie moet kunnen rijpen alvorens een eventuele operationalisering gestalte kan krijgen. Deze rijpingsperiode is niet vast te leggen op een nauw omschreven aantal maanden of jaren. Maar ze is ook niet eeuwig vooruit te schuiven. Als het steeds niet lukt, zal men moeten onderkennen dat de aanzet verkeerd was. Om de gedachten te bepalen, de neoklassieke algemeen-evenwichtstheorie werd voor het eerst geformuleerd in 1874. In de loop van de tijd is de theorie uitgebouwd. Kon deze theorie in de jaren 1930 nog serieus krediet worden gegeven? Wellicht. Maar als Hahn goede argumenten geeft waarom empirische toepassing thans prematuur is, dan is er wellicht toch iets mis met de aanzet⁹. Anderzijds, als de theoretici het laten afweten bij het ontwikkelen van de intermediaire theorie, dan zijn de empirici gehouden dit te doen. Ze kunnen zich niet blijvend verschuilen achter het gebrek van 'de theoretici', tenminste als ze zichzelf serieus wensen te nemen. Met andere woorden, iedere theorie is gebreken vergund bij de conceptie ervan, en aan geen theorie mag bij eerste presentatie de eis van operationalisering en empirische toetsing gesteld worden. Maar er zijn grenzen, al zijn die niet nauwkeurig vast te stellen.

Verantwoording methodologische criteria

Consistentie, plausibiliteit en empirische onderbouwing zijn, zoals aangegeven, de belangrijke beoordelingscriteria van onderzoek in de economie. Garanderen deze methodologische criteria, het hoge woord moet er nog eens uit, 'waarheidsvinding' of iets van die strekking, bij voorbeeld inzicht of begrip? En leveren economen een wetenschapsfilosofische onderbouwing van deze criteria? Of moeten we ervan uit gaan dat economen deze pretentie sowieso niet hebben?

Maar als economen niet uit zouden zijn op waarheidsvinding, dan zal toch beargumenteerd moeten worden waartoe de genoemde criteria dan wèl dienen. Om een gilde in stand te houden?

Hoe is de toepassing van de genoemde methodologische criteria in de economie dan wèl te verantwoorden? Het zou gemakkelijk zijn als economen hiervoor zouden kunnen verwijzen naar een 'gevestigde wetenschapsfilosofie'. Zoals gezegd verwijzen economen, als ze daartoe uitgedaagd worden, veelal naar de wetenschapsfilosofie van Popper¹⁰. Maar die verwijzing is niet correct omdat de methodologie van economen er niet mee spoort (zie voetnoot 3). Met name hanteren economen niet het criterium van empirische testbaarheid en nog minder dat van empirische weerlegbaarheid en feitelijke empirische bevestiging.

Het *empirisch*-economische onderzoek komt, naast schatten, neer op het vinden van feiten in de vorm

van correlaties tussen verschijnselen. Dat is op zich belangrijk als dat systematisch zou gebeuren en als ook de niet-significante verbanden gerapporteerd zouden worden, èn als er een theoretisch vervolg aan zou worden gegeven. Maar dat gebeurt zelden. De feiten worden niet in testbare (en weerlegbare) vorm verklaard. De methodologische eisen die aan dit onderzoek worden gesteld zijn uitsluitend van statistische aard; de economisch-methodologische en filosofische verantwoording ontbreekt.

Het *theoretisch*-economische onderzoek heeft grotendeels de vorm van axiomatische analyse, waarbij vooronderstellingen fungeren als axioma's. Het voldoet niet aan de genoemde falficeerbaarheidscriteria en het is dus ook niet in het verlengde daarvan te verantwoorden. Hoe dan wel? Niet-empirische axiomatische analyse kan hoogstens 'juist' maar niet 'waar' zijn. De analyse is juist als de afleidingsregels correct zijn toegepast. En overigens kan je uit de analyse nooit meer halen dan je er aan vooronderstellingen instopte¹¹. Naast het genoemde plausibiliteitscriterium (in feite verwijzend naar axiomatische analyse) zijn de methodologische eisen die aan dit onderzoek worden gesteld uitsluitend van wiskundige aard; de economisch-methodologische verantwoording ontbreekt ook hier.

Hoe verder met de economische theorie?

Het cynisme en de twijfel van de econoom als het gaat over 'waarheidsvinding' is dan ook niet zo vreemd. Merkwaardig is wel dat dit cynisme veelal toch gepaard gaat met de overtuiging dat de eigen ingeslagen weg theoretisch en methodologisch de juiste is. Economen schijnen weinig open te staan voor alternatieve benaderingen, theoretisch noch wetenschapsfilosofisch. Als je economen vraagt naar de reden hiervan, dan volgt vaak een antwoord in termen van a) onbekendheid met de alternatieve benaderingen (maar men weet wel dat ze er zijn), en b) 'gesundenes Empfinden' van de 'mainstream'; de hele hoofdstroom in de economische wetenschap kan toch niet gek zijn?

Vervolg op blz. 1216

9. Hahn laat over deze prematuriteit geen misverstanden bestaan. De theorie veronderstelt het bestaan van een vrijwel oneindig aantal markten. Dus er zou vandaag onder andere een markt moeten zijn voor paraplu's, af te leveren op Kerstmis van het jaar 1998 indien het die dag regent..

10. Die is op zichzelf overigens niet onproblematisch, maar dat is nu niet relevant.

11. Soms komen er wel onbevroede resultaten uit. De vooronderstellingen kunnen meer implicaties bevatten dan verwacht. Neem weer het geval van de algemeen-evenwichtstheorie. Op het eerste gezicht vermoed je niet dat in een markteconomie, een wereld met decentrale besluitvorming, alle markten simultaan zouden kunnen ruimen (akeelige verschijnselen zoals werkloosheid zouden dan niet voorkomen). En dat vermoeden is in het algemeen correct. De algemeen-evenwichtstheorie toont aan dat er condities voorstelbaar zijn waarbij simultane marktruiming wèl mogelijk is. Maar om die condities te realiseren zit je merkwaardig genoeg dicht tegen een utopische geplande economie aan. Je kan dit resultaat van de algemene evenwichtstheorie als een ontdekking van de onbevroede implicaties van bepaalde vooronderstellingen aanmerken. Maar het is geen theorie ter verklaring van de werkelijkheid waarin wij leven. (Ik dank Neil de Marchi voor de aanzet tot dit commentaar.)

Vervolg van blz. 1211

Theoretische vernieuwing is geboden, niet alleen vanuit intern- wetenschappelijk gezichtspunt, maar ook gezien vanuit de verantwoordelijkheid van de economische wetenschap ten aanzien van maatschappelijke economische problemen. Fundamenteel theoretisch onderzoek heeft echter weinig aandacht in de economie. Een aanwijzing hiervoor is ook dat er sedert 1870 geen of slechts marginale fundamenteel-theoretische vernieuwing heeft plaats gevonden. (Waardetheoretische aanzetten van Keynes zijn zelfs nauwelijks opgemerkt¹²). Stilstand dus. Daarmee is natuurlijk niet beweerd dat er in de uitwerking van die fundamentele theorie geen vernieuwing was. En daarnaast hebben economen veel energie gestoken in de formeel-technische uitwerking van de theorie alsmede in het ontwikkelen van empirische schattingstechnieken¹³. Maar als we iets kunnen leren uit de achterliggende 120 jaar dan is het dat vernieuwend fundamenteel theoretisch onderzoek ontwikkeld moet worden in nauwe samenhang met een mogelijke filosofische en methodologische verantwoording.

Conclusies

'Waarheid' komt zelden voor in het vocabulaire van economen. Het soort 'axiomatische analyse' waarin zij geoefend zijn draagt daartoe bij. De resultaten van de economische wetenschap spelen een belangrijke rol in de argumenten die geleverd worden bij politieke beslissingen. De leken ('de mensen in het

land' in de woorden van een bekende ex- politicus) mogen verwachten dat deze argumenten gebaseerd zijn op harde onderzoeksresultaten. Dat wil zeggen onderzoeksresultaten die voldoen aan gefundeerde methodologische criteria. Maar daaraan schort het in de economische wetenschap. De feitelijk gehanteerde methodologische criteria zijn filosofisch ongefundeerd en conservatief. Derhalve is enerzijds de status van het economische onderzoek onduidelijk, anderzijds belemmeren de criteria theoretische vernieuwing.

Veel economen zijn zich er wel van bewust dat de onderzoeksresultaten niet harder zijn dan de gehanteerde vooronderstellingen en, in geval van empirisch onderzoek, niet harder dan de statistische betrouwbaarheid. Maar als zij van mening zijn dat de economische argumenten die in de politiek gehanteerd worden met deze kwalificaties niet sporen, dan zijn zij vanuit hun maatschappelijke verantwoordelijkheid gehouden om tegen die argumentaties doorlopend protest aan te tekenen. Aan dat protest ontbreekt het. Wie zwijgt stemt toe?

Geert Reuten

---

12. Vgl. A. van Altena, *Keynes' bijzondere waardetheorie*, Researchmemorandum nr. 9202, FEE, Universiteit van Amsterdam, 1992.

13. Veel van een en ander is in aanleg terug te vinden in het werk van Tinbergen uit de jaren 1930 (zie M. Boumans, *A case of limited physics transfer*, Thesis Publishers, Amsterdam, 1992).